

Nr 168.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ansökningar av landsfiskalerna Gustaf Insulander och Emil Lundgren i fråga om ersättning för vissa belopp, som förskingrats av dem underlydande fjärdingsmän; given Stockholms slott den 25 februari 1926.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Torsten Nothin.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Nothin anför:

Enligt gällande bestämmelser åligger det landsfiskal att i egenskap av utmätningsman inom sitt distrikt verkställa indrivning och redovisning av, utom annat, krono- och kommunalutskylder samt böter. Före den 1 januari 1926 gällde enligt § 3 i förordningen den 14 december 1917 (nr 916) angående föreskrifter om indrivning av krono- och kommunalutskylder, allmänna avgifter m. m. (restindrivningsförordningen), att landsfiskal, som at honom underlydande fjärdingsman uppdragit att ombesörja indrivning

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 1 saml. 140 häft. (Nr 168).

och för sådant ändamål verkställa utmätning av lös egendom, själv var skyldig att svara för redovisningen och för skada, som av fjärdingsmannens fel eller försummelse kunde uppkomma. Enligt § 7 i förordningen den 14 december 1917 (nr 915) angående indrivning och redovisning av böter gällde härutinnan enahanda bestämmelse som i avseende å restindrivningen. I detta sammanhang må erinras om att statsverket jämlikt lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som försakats av ämbets- eller tjänstemän m. fl., svarar för sådan skada bland annat i fall, då ämbets- eller tjänsteman, som enligt 1 kap. utsködningslagen äger att med utmätningsmål taga befattning, tillgriper eller förskingrar vad han fått om händer enligt särskilda stadganden om utmätning för kommunalutskylder, allmänna avgifter m. m. Skada, som föranletts av brottsligt förfarande eller vållande av substitut för sådan tjänsteman, ersattes före den 1 januari 1926 däremot icke av statsverket. För sådan skada kunde vederbörande endast vända sig mot utmätningsmannen.

Från och med innevarande års ingång hava emellertid nu omförmälda bestämmelser blivit ändrade. Jämlikt lagen den 6 juni 1925 (nr 178) om ändring i vissa delar av nyssberörda lag den 10 juli 1899 ansvarar statsverket sålunda för tillgrepp och förskingring av den, som av utmätningsman erhållit i uppdrag att verkställa indrivning eller utmätning. Denna bestämmelse äger dock ej tillämpning i avseende å tillgrepp och förskingring, som inträffat före den 1 januari 1926. I restindrivningsförordningen samt i förordningen om indrivning och redovisning av böter har i anslutning härtill med giltighet från och med innevarande år den ändringen genomförts, att bestämmelsen om utmätningsmans ansvar för substitut utslutits (se svensk författningssamling 1925 nr 499 och 500).

Redan före nämnda författningsändringar har av statsmakterna vid olika tillfällen erkänts, att det icke överensstämmer med billighet att utmätningsman under alla omständigheter skall svara för substitutets förskingringar. Efter framställning av Kungl. Maj:t (prop. 195) medgav sålunda 1920 års riksdag, att kronofogden C. O. Helmer befriades från att ersätta kronan vissa av en kronolänsman förskingrade kommunalutskylder, vilka blivit kommunen ersatta av statsmedel. Vidare beviljade, efter framställning av Kungl. Maj:t (prop. nr 217/1921 och 153/1922), 1921 och 1922 års riksdagar ersättning till tredje stadsfogden i Stockholm V. Karlson för vissa belopp, som av honom till statsverket erlagts för täckande av brist, vilken uppkommit genom e. o. uppbördsmäns förskingring av indrivna utskylder.

Efter dessa inledande anmärkningar tillåter jag mig att underställa Kungl. Maj:t tvenne ärenden angående ansökningar av två landsfiskaler i fråga om ersättning för medel, som före ikraftträdandet av förut omhandlade författningsändringar förskingrats av dem underlydande fjärdingsmän.

Landsfiskalen i Karlskoga distrikt Gustaf Insulander uppdrog på sin tid åt fjärdingsmannen i Karlskoga sockens södra distrikt Erik Johan Bast att verkställa indrivning av, utom annat, följande kronomedel: 1,700 kronor i krigskonjunkturskatt för år 1918, 990 kronor 36 öre i kronoutskylder för åren 1918 och 1919 samt 440 kronor i bötesmedel eller tillhoppa 3,130 kronor 36 öre. Sedan Bast, som indrivit berörda ävensom andra av honom uppburna allmänna medel, därefter förskingrat desamma, ställdes han härför till ansvar vid Karlskoga häradsrätt, som genom utslag den 19 april 1920 — jämte det Bast för berörda förfarande ådömdes ansvar — förpliktade honom att ersätta Insulander de förskingrade medlen. Vid verkställande av ifrågasvarande utslag, i vad det avsåg förpliktande för Bast att ersätta Insulander berörda belopp, togs i mät viss Bast tillhörig lös egendom, vilken egendom sedermera försåldes för 458 kronor 40 öre.

*Ansökning av
landsfiskalen
G. Insulander.*

Landsfogden i Örebro län instämde därefter Insulander till häradsrätten, med yrkande att Insulander, som till statsverket inlevererat allenast sistnämnda belopp 458 kronor 40 öre, måtte åläggas till kronan utgiva återstoden av de av Bast förskingrade kronouppbördsmedel och böter eller 2,671 kronor 96 öre jämte ränta; och bifölls detta yrkande genom häradsrättens utslag den 13 december 1920. I häradsrättens utslag sökte Insulander ändring hos Svea hovrätt, som genom dom den 17 november 1922, enär målet vore av beskaffenhet, att detsamma jämlikt § 1 i den för kammarrätten gällande instruktion skulle till behandling och avgörande upptagas av kammarrätten, prövade lagligt undanröja häradsrättens utslag.

Sedan i anledning härav handlingarna i målet av länsstyrelsen i Örebro län överlämnats till advokatfiskalen i kammarrätten, anhöll Insulander hos Kungl. Maj:t att av nåd bliva befriad från skyldighet att till kronan redovisa ifrågasvarande medel.

Uti infordrat utlåtande över Insulanders framställning har länsstyrelsen anfört, att det visserligen icke i rättegångsväg blivit slutligen bestämt, att Insulander vore skyldig ersätta kronan de förskingrade medlen. Genom hovrättens dom hade emellertid icke sagts annat än att målet vore av sådan beskaffenhet, att detsamma skulle till behandling och avgörande upptagas av kammarrätten; och det torde icke kunna råda någon som helst tvekan därom, att Insulander komme att bliva slutligen dömd att till kronan redovisa beloppet i fråga. Någon tjänsteförsummelse kunde icke läggas Insulander till last, och länsstyrelsen funne vid sådant förhållande icke obefogat, att Insulander, i likhet med vad tidigare i jämförbara fall skett, befriades från ersättningskyldighet.

Därefter har Insulander till Kungl. Maj:t inkommit med en skrift, däri han — med återkallande av sin tidigare framställning samt under förmälan, att han numera till kronan inlevererat krigskonjunkturskatt 1,241 kronor 60 öre, kronoutskylder 600 kronor 18 öre, brandstodsavgift 3 kronor 60 öre samt bötesmedel 315 kronor eller tillhoppa 2,160 kronor 38 öre — anhållit att bliva »befriad från ersättningskyldighet» för dessa belopp med undan-

tag av inlevererad brandstodsavgift 3 kronor 60 öre eller sålunda 2,156 kronor 78 öre.

Statskontoret, som avgivit utlåtande i ärendet, yttrar däri bland annat följande:

Då Insulander numera till kronans kassa inbetalt de av Bast förskingrade medel, varom nu vore fråga, torde den föreliggande ansökningen få anses innebära en anhållan att av statsmedel erhålla ersättning för den förlust Insulander därigenom lidit. Kronans fordran hos Insulander för de av Bast förskingrade medlen hade, efter en den 22 december 1922 verkställd inleverering av 137 kronor 73 öre, utgjort ett belopp av 2,534 kronor 23 öre. Enligt vad statskontoret genom undersökning i länsräkenskaperna förvissat sig om, hade Insulander till tackande av balansen den 18 juni 1925 å statsverkets giroräkning i riksbanken för länsstyrelsens räkning insatt under titeln deponerad krigskonjunkturskatt 1,241 kronor 60 öre, under titeln deponerade bötesmedel 315 kronor och under titeln deponerade kronouppbördsmedel 985 kronor 13 öre eller tillsammans 2,541 kronor 73 öre. I ansökningen uppgåve han sig hava för avsikt att hos länets landsting söka befrielse från redovisning av vissa medel, som skolat tillkomma landstinget, samt gjorde icke anspråk på ersättning för redovisad brandstodsavgift. Den remitterade ansökningen avsåge därför att av de inlevererade medlen återbekomma 2,156 kronor 78 öre. Det av Insulander begärda beloppet utgjordes av följande medel:

krigskonjunkturskatt	kronor 1,241: 60
mantalspenningar	» 9: 20
inkomst- och förmögenhetskatt	» 399: 60
bevillning	» 30: 26
kostnader enligt §§ 19 och 37 i lagen om olycksfall i arbete	» 2: 73
pensionsförsäkringsavgifter	» 155: —
debetsedelslösen	» 3: 39
kronans bötesmedel	» 315: —

summa kronor 2,156: 78.

Sedan kammarrättens advokattfiskalsämbete anmält sig sakna anledning att mot Insulander vidtaga någon åtgärd, enär han inkommit med redovisning för de medel, varom fråga vore, hade kammarrätten genom beslut den 15 december 1925 förordnat, att ärendet skulle från vidare handläggning ur kammarrättens diarium avskrivas. Insulanders ersättningsskyldighet gentemot kronan hade sålunda icke blivit i rättegångsväg fastställd, men torde denna omständighet sakna betydelse vid ett ståndpunkttagande till frågan om Insulander borde genom särskilt beslut beviljas ersättning för sin förlust, då det nämligen icke torde kunna råda någon tvekan därom, att han författningsenligt varit ansvarig för redovisningen av de av Bast indrivna utskylderna och han ju ostridigt till kronans kassa inbetalt de medel ansökningen avsåge.

Rörande utmätningsmans ansvar för substitut hade under årens lopp den uppfattningen trängt igenom, att sådant ansvar vore obilligt att utkräva, därest skadan icke uppkommit genom utmätningsmannens egen försumlighet. Från och med innevarande år hade också bestämmelserna i detta avseende blivit ändrade. Enligt vad länsstyrelsen upplyst kunde någon tjänsteförsummelse icke läggas Insulander till last. Vid anförda förhållanden funne statskontoret starka billighetsskäl tala för bifall till ansökningen, men torde

i så fall den rätt mot Bast, som enligt Karlskoga häradsrätts utslag den 19 april 1920 tillkomme Insulander, böra beträffande de medel, varom här vore fråga, överlåtas på kronan.

Att betrakta den statsutgift, som genom medgivande av ersättning till Insulander skulle uppkomma, såsom en restitution torde icke vara lämpligt, bland annat därför, att vissa av de uppbördstitlar, som därav skulle beröras, icke vore kronoutskylder i egentlig mening. Särskilt anslag för ändamålet torde väl knappast heller böra begäras, utan syntes utgiften kunna bestridas av anslaget till oförutsedda utgifter. Med stöd av det anförda hemställde statskontoret, det Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen medgiva, att till Insulander finge från anslaget till oförutsedda utgifter utbetalas ett belopp av 2,156 kronor 78 öre, utgörande av honom till statsverket inbetald ersättning för av Bast icke redovisade uppbördsmedel, mot skyldighet för Insulander att till kronan överlåta den fordringsrätt beträffande ifrågakvarande medel, som på grund av Karlskoga häradsrätts utslag den 19 april 1920 tillkomme honom gentemot Bast.

Det andra ärendet avser ersättning för medel, som förskingrats av fjärdingsmannen i Nödinge socken Carl Alfred Thorn.

*Ansökning av
landsfiskalen
E. Lundgren.*

Av landsfiskalen i Ale distrikt Emil Lundgren hade åt Thorn uppdragits att verkställa indrivning av vissa oguldna krono- och kommunalutskylder m. m. i Nödinge socken för år 1921. Sedan Thorn av på grund härav utav honom uppburna medel förskingrat, förutom annat, 650 kronor 91 öre i inkomst- och förmögenhetsskatt, 142 kronor 96 öre i bevillning, 60 öre i mantalspenningar, 2,874 kronor 26 öre i landstingsmedel, 75 öre i sjukvårdavgift, 10 kronor i pensionsförsäkringsavgift, 50 öre i debetsedellösen och 256 kronor 14 öre i kommunalutskylder till Nödinge kommun, ställdes han under åtal vid Ale häradsrätt, som genom laga kraftvunnet utslag den 4 januari 1923 — jämte det Thorn för berörda förfarande ådömdes ansvar — förpliktade honom att utgiva respektive belopp till kronan, landstinget och kommunen eller, därest Lundgren skulle befinnas ersättningskyldig, till denne.

I en den 1 mars 1924 till Kungl. Maj:t ingiven skrift anhöll Lundgren, med förmälan att Thorn förskingrat ytterligare 300 kronor i kommunalutskylder, att Kungl. Maj:t måtte befria Lundgren från ersättningskyldighet för de av Thorn förskingrade statsmedlen samt att kronan måtte ersätta landstinget och kommunen ifrågakvarande för dem förskingrade belopp.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län, som den 8 januari 1925 avgivit infordrat utlåtande över Lundgrens framställning, har framhållit, att lagstiftningen på föreliggande område syntes vilja inrikta sig på att begränsa landsfiskalen-utmåtningsmannens ansvarighet till det fall, att han enligt allmänna rättsgrundsatser kunde anses hava gjort sig skyldig till försummelse i sin övervakningsplikt och därigenom förorsakat förlusten. Anlade man denna synpunkt vid bedömandet av Lundgrens förhållande till Thorns indrivningsverksamhet, kunde man icke undgå att bemärka en visse efterlåtenhet från Lundgrens sida i kravet på redovisning från Thorn. Sälunda hade, såvitt handlingarna utmärkte, någon rapport över Thorns handhavande av restindrivningen av 1921 års kronoutskylder icke avfordrats denne, innan han den 13 november 1922 avgivit en

första redovisning; och ej heller tillsynen över Thorns bestyr med den kommunala restindrivningen syntes hava varit präglad av önskvärd effektivitet. Ehuru det sätt, varpå Lundgren kontrollerat Thorns indrivningsverksamhet sålunda icke kunde anses fullt tillfredsställande, torde man å andra sidan böra taga hänsyn till de avsevärda svårigheter, som, i betraktande av den stora mängden av indrivningsärenden, mötte för landsfiskalen att vid sidan av övriga åligganden kunna övervaka honom underlydande indrivningsmän. Jämväl arbetsnedläggelse under år 1922 inom ifrågavarande landsfiskalsdistrikt med därav följande minskade betalningsmöjligheter för de restskyldiga torde kunna antagas hava ogynnsamt påverkat restindrivningen och ytterligare försvårat tillsynen över dess behöriga gång. Härtill komme i förevarande fall den för Lundgren förmildrande omständigheten, att Thorn varit en i orten ansedd och betrodd man, vilkensandel och förhållande i övrigt förut stått utanför varje misstanke om brottsligt förfarande i tjänsten. Slutligen hade Lundgren åtnjutit tjänstledighet under större delen av de tre första kvartalen av år 1922, då tillsynen över restindrivningen inom distriktet givetvis närmast påvilat vikarien.

Med föranledande av länsstyrelsens yttrande har Lundgren inkommit med ytterligare en skrivelse, däri han meddelar, att han, förutom skriftliga anmaningar den 31 juli och den 18 oktober 1922 till Thorn att lämna redovisning, mångfaldiga gånger muntligen uppmanat honom därtill, därvid Thorn såsom orsak till dröjsmålet uppgivit arbetsnedläggelser inom distriktet, varigenom jämväl omöjliggjorts skatteindrivning medelst införsel. Lundgren bestrede därför på det bestämdaste, att han eftersatt sin övervakningsplikt.

Statskontoret, som härefter avgivit utlåtande i ärendet, har — efter framhållande bland annat att även enligt de sedan början av innevarande år gällande bestämmelserna utmätningssmans ansvarighet för substitut finge anses kvarstå för den händelse han gjort sig skyldig till försumlighet i avseende å honom åliggande tillsyn över substitutet — anfört följande:

Vad det nu föreliggande fallet anginge hade visserligen länsstyrelsen framställt vissa anmärkningar mot det sätt, på vilket Lundgren kontrollerat Thorns indrivningsverksamhet, men torde genom vad Lundgren anfört i sin senaste skrivelse anmärkningarna få anses tillfredsställande förklarade. Om Lundgren sålunda icke kunde anses hava i ifrågavarande avseende gjort sig skyldig till försumlighet, torde med hänsyn till den numera ändrade lagstiftningen och riksdagens beslut i liknande fall starka billighetsskäl tala för att Lundgren befriades från ersättningsskyldighet genom att kronan eftergäve sina fordringsanspråk samt landsting m. fl. erhöle ersättning av statsmedel för det förskingrade. Härtill erfordrades dock givetvis riksdagens medgivande.

Enligt uppgift av länsstyrelsen utgjordes de oredovisade medel, som bort tillkomma kronan, av följande belopp:

inkomst- och förmögenhetsskatt	kronor	650: 91
bevillning	»	142: 96
mantalspenningar	»	0: 60

summa kronor 794: 47.

Om Lundgren befriades från att redovisa dessa belopp, torde desamma komma att av länsstyrelsen i vanlig ordning avskrivas.

De oredovisade belopp, som skolat tillkomma annan än kronan, utgjordes dels enligt länsstyrelsens uppgift i fråga om sådana medel, som uppbores i samband med kronouppbörderna, av:

Älvsborgs läns landsting tillkommande landstingsmedel	...	kronor	2,874: 26
» » » » sjukvårdsavgift	»	»	0: 75
pensionsstyrelsen tillkommande pensionsförsäkringsavgift	...	»	10: —
vederbörande häradsskrivare tillkommande debetsedelslösen	»	»	0: 50
		tillsammans	kronor 2,885: 51,
dels av kommunalutskylder till Nödinge kommun	...	»	556: 14
		summa	kronor 3,441: 65.

Vad kommunalutskylderna beträffade, torde böra anmärkas, att Thorn av häradsrätten förpliktats att ersätta förskingrade kommunalutskylder med allenast 256 kronor 14 öre. Då emellertid i ärendet finge anses styrkt, att han förskingrat ytterligare 300 kronor i kommunalutskylder, och Lundgren sålunda vore ersättningskyldig jämväl härför, torde hela det förskingrade beloppet böra ersättas av statsmedel.

För beredande av ersättning åt andra än kronan för det förskingrade skulle enligt förestående erfordras anvisandet av ett belopp av 3,441 kronor 65 öre. Att begära särskilt statsanslag för ändamålet syntes statskontoret knappast vara erforderligt, utan torde ersättningen lämpligen kunna utgå från anslaget till oförutsedda utgifter. För den händelse ersättningskyldigheten skulle avlyftas från Lundgren, torde denne uppenbarligen böra på kronan överlåta sin fordringsrätt mot Thorn.

På grund av vad sålunda anförts hemställdes, det Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen medgiva, att Lundgren befriades från att ersätta kronan ett belopp av 794 kronor 47 öre, utgörande kronan tillkommande medel som förskingrats av Thorn, samt att av anslaget till oförutsedda utgifter finge utgivas ett sammanlagt belopp av 3,441 kronor 65 öre för beredande av ersättning till Älvsborgs läns landsting, pensionsstyrelsen, vederbörande häradsskrivare och Nödinge kommun för dem tillkommande medel, som av Thorn förskingrats, mot skyldighet för Lundgren att på kronan överlåta sin motsvarande fordringsrätt hos Thorn.

I likhet med statskontoret anser jag mig böra förorda, att statsverket träder emellan för ersättande av de medel, som, enligt vad av den förebragta utredningen framgår, förskingrats av fjärdingsmännen Bast och Thorn. Såsom förut nämnts, har riksdagen tidigare i liknande fall beviljat medel till ersättande av dylika förskingringar, och numera gälla i fråga om utmätningmans ansvar för substitut ändrade regler, varigenom sådant ansvar uteslutits. Visserligen torde fortfarande ansvarsskyldighet föreligga därest utmätningmannen gjort sig skyldig till försummelse av sin övervakningsplikt gent emot substitutet. I nu förevarande fall synes det beträffande Insulander vara fullt klart, att försummelse härutinnan ej kan läggas denne till last. I fråga om Lundgren har visserligen vederbörande länsstyrelse gjort gällande, att kontrollen över Thorn ej varit fullt effektiv, men då de härom framställda anmärkningarna, på sätt statskontoret i

*Departements-
chefen.*

sitt utlåtande framhållit, måste anses tillfredsställande förklarade, finner jag vad i berörda hänseende invänts ej böra utgöra hinder för att Lundgren kommer i åtnjutande av enahanda förmån som Insulander.

På grund härav och under åberopande jämväl i övrigt av vad statskontoret anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att i anledning av föreliggande ansökningar av landsfiskalerna Gustaf Insulander och Emil Lundgren må från anslaget till oförutsedda utgifter utbetalas dels till Insulander ett belopp av 2,156 kronor 78 öre, utgörande av honom till statsverket inbetald ersättning för av fjärdingsmannen Erik Johan Bast icke redovisade uppbördsmedel, dels ock ett belopp av 3,441 kronor 65 öre för beredande av ersättning till Älvsborgs läns landsting, pensionsstyrelsen, vederbörande häradsskrivare och Nödinge kommun för dem tillkommande medel, som av fjärdingsmannen Carl Alfred Thorn förskingrats, mot skyldighet för Insulander och Lundgren att till kronan överlåta sina motsvarande fordringsrätter hos respektive Bast och Thorn,

samt att därjämte Lundgren befrias från att ersätta kronan ett belopp av 794 kronor 47 öre, utgörande kronan tillkommande medel, som likaledes blivit av Thorn förskingrade.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skall till riksdagen avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Oskar Adelson.